

VÁLSÁGKÉPEK ÉS ÖSSZEOMLÁS-VÍZIÓK AZ IDENTITÁS GENERÁCIÓ IFJÚSÁGI

MOZGALOMBAN¹

DOI 10.35402/kek.2025.3.6

Absztrakt

Cikkemben egyfelől megkísérlem felvillantani a budapesti és párizsi identitárius ifjúsági mozgalmak számára (a terepmunka időszaka alatt) releváns világgépbeli értelmezéseket és az ezekhez kapcsolódó válságnarratívákat, s azok belső értelmezéseit, a politikai mozgalomként természetszerűen latolgatott válaszlehetőségeket, potenciális lépéseket vagy akár végrehajtott cselekvéseket. Másfelől, a kulturális antropológiai elméleti megfontolásokból, módszertanból következő kisléptékű történeteket, az aktivistacsoportokkal töltött időszakban tapasztaltakat megpróbálom elhelyezni a francia újjobboldali, identitárius politikai gondolkodás terében. Így keresve választ arra, hogy miként festik fel (legtöbbször igen élénk színekkel) különféle szerzők „Európa” vagy az „európai civilizáció” összeomlásának lehetséges változatait, a „fehér európai társadalmak végét”, melyek a legfenyegetőbb veszélyek, eshetőségek, s milyen megoldásokat láttattak, láttatnak ezen ideológia egyes szerzői. Ekként, reményeim szerint, láthatóvá válhatnak politikai aktivisták cselekvéseinek, saját értelmezéseiknek és követett világgépük, értékrendjük meghatározó gondolkodóinak egymásra hatásai, összefonódásai.

Kulcsszavak: politikai antropológia, újjobboldal, identitarianizmus, világgépek, ifjúsági mozgalmak

Images of crisis and visions of collapse in the Generation Identity youth movement

Abstract

In my paper, I will attempt to highlight the crisis narratives relevant to the identitarian youth movements in Budapest and Paris (during the period

of fieldwork), their internal interpretations, the responses, potential actions, or even the actions taken, which were naturally contemplated as a political movement. On the other hand, I will try to situate the small-scale stories that emerge from cultural anthropological theoretical considerations and methodologies, and the experiences of the fieldworks with the activist groups, in relation with the French New Right, and identitarian political thought. In this way, I will seek answers to the way in which various authors paint (mostly in very vivid colours) the possible variants of the collapse of “Europe” or “European civilisation”, the “end of white European societies”, the most threatening dangers and eventualities, and the solutions that some authors of this ideology have seen or see. In this way, I hope to make visible the interdependencies and interconnections between the actions of political activists, their own interpretations and the dominant thinkers of their worldviews and values.

Keywords: political anthropology, new right, identitarianism, worldviews, youth movements

Bevezetés

Az identitáriusnak nevezett, francia eredetű és az újjobboldalhoz kapcsolódó ifjúsági mozgalmakat a politikatudomány rendszerint a szélsőjobboldali kategóriába sorolja. Az ilyen típusú szervezetek közé tartozik az Identitás Generáció nevű mozgalom, amely 2016-ban alakult Budapesten, és amely kulturális antropológiai kutatásom fő helyszínét képezte. A budapesti csoport 2018 elejétől 2020 elejéig tartó vizsgálata mellett 2019 tavaszán fél évet töltöttem kutatói munkával a párizsi Identitás Generáció szervezeténél is. E szervezetek hivatalosan meghirdetett céljai között szerepelt egy egész Európára kiterjedő identitárius hálózat kialakítása, amelynek központi törekvése egy közös európai identitás megteremtése és Európa védelme volt. A „generáció” szó a nevükben az ifjúsági mozgalmi jellegüket hangsúlyozza, céljuk pedig az, hogy a „tradicionalista”, „konzervatív” és „identitárius” értékekkel azonosuló fiatalokat szólítsák meg és

¹ Tanulmányom a 2022 júniusában benyújtott és 2023 januárjában megvédett *Az Identitás Generáció ifjúsági mozgalom kulturális antropológiai elemzése* című doktori disszertációm 4.4 Értékrend, világgép, ideológiai előképek (114–138.old) részben átdolgozott változata (DOI szám: 10.15476/ELTE.2022.123).

vonják be tevékenységeikbe. Ez a törekvés a mai napig fennáll a működő szervezetek körében. A budapesti csoport aktivistáinak létszáma a terepmunkám idején 15-20 fő között mozgott, míg a párizsi szervezetnél az ottlétem alatt a mozgalom ötfős vezetői csoportja körülbelül 50 főre becsülte az aktív tagok számát. Bár ezek a szervezetek hangsúlyozottan távol tartják magukat a pártpolitikától, tevékenységüket leginkább a „metapolitikai hadviselés” fogalmával lehet jellemezni, ahogyan ezt jelen cikkben is bemutatam a későbbiekben. Ez számukra azt jelenti, hogy a politikai változások eléréséhez először a kultúra területén kell szemléletváltást elérniük. Mind a budapesti, mind a párizsi csoport hasonló eszközöket alkalmazott céljai eléréséhez. Tevékenységeik közé tartozott az utcai aktivizmus különböző formáinak gyakorlása, például matricák kihelyezése, molinók kifeszítése, demonstrációk és performanszok szervezése. E tanulmányomban megkísérlem illusztrálni azokat az összefüggéseket és különbségeket, amelyek a kutatásomban résztvevő identitárius aktivisták világképbeli, értékrendi meghatározottságai, és az eszmei előképeként tekintett újjobboldali gondolkodók alkotta teoretikus rendszerek között megfigyelhetők, hangsúlyozva a különféle válságképeket, összeomlás-víziókat, illetve az ezekre kigondolt válaszokat.

Az identitárius értékrend történeti, ideológiai előképeit, értékrendjüket, világképüket meghatározó alapvetéseit a két vizsgált Identitás Generáció szervezetben hallottak alapján, a primér forrásokat jelentő identitárius és újjobboldali (Nouvelle Droite) gondolkodók és aktivisták műveit felhasználva, s ez utóbbiak tudományos szemszögből vizsgáló tanulmányokat, monográfiákat bevonva értelmezem. Ebben a tanulmányban a kutatott közösségekben gyakorta előforduló, emlegetett, hivatkozott, a magukat identitáriusként kategorizáló tagok számára központi gondolatkörök, fogalmak és elképzelések közül villantok fel néhányat. Az értékrend és a világkép fogalmait Geertz *Az ethosz, a világkép és a szent szimbólumok elemzése* című tanulmánya alapján definiálom. Geertz a következőképpen határozza meg az értékrend, ethosz kategóriáját, ami egy-egy kultúrában felöleli a kultúra értékelő módozatait, jelenségeit, tehát egy adott csoport ethosza, értékrendje „nem más, mint tagjai életének alapárnyalata, jellege, minősége; morális és esztétikai stílusa atmoszférája; azaz alapvető viszonyulás a saját maguk és az élet által visszatükrözött világ felé” (Geertz 2001:7). A geertzi megközelítésben a világkép „a dolgok tiszta megjelenéséből áll

össze, azaz a természetről, az énről, a társadalomról alkotott képzetek összessége. Ide tartoznak a rendről vallott legáltalánosabb eszmék is” (Geertz 2001:7).

Az identitárius világkép főbb elemei

Az első központi fogalom, ami az Identitás Generáció mozgalmak egyik öndefináló, önmeghatározó alapvetése is, a metapolitika fogalma, mely hétköznapiasan fogalmazva annyit jelent, hogy „mi nem vagyunk párt, minket nem érdekel a pártpolitika, nem érdekelnek a szavazatok”. A fogalom közösségen belüli értelmezése leginkább úgy foglalkoztatható össze, hogy egyfelől a „hivatalos” politika terének szereplőit, a kormányzat, pártok, egyéb intézmények ideológiáját, munkáját, működését, döntéseit kell az aktivizmus eszközeivel, nyomásgyakorlással, figyelemfelkeltő akciókkal a szerintük kívánatos irányba terelni. Másfelől pedig jelenti azt a küzdelmet is, amit értelmezésük szerint a kultúra szférájában vívnak – e keretrendszerben, „ma” ők az ellenkultúra képviselői, a hatalommal és anyagi javakkal gyakorlatilag korlátlanul rendelkező elit ellenében – nem kimondottan vagy nem pusztán politikai eszközökkel. Így metapolitikai akcióként értelmeződhet a csoport számára egy külső, politikai üzenetek iránt közömbös vagy akár ellenséges kör megszólítása, bevonása egy kimondottan nem politikai tárgyú esemény ürügyén, például sportrendezvény vagy egy lokálpatrióta hangulatú, árnyalatú tüntetés.

Daniel Friberg *A jobboldal visszatér: A valódi ellenzék kézikönyve* című művében, mely műfaji meghatározásához (kézikönyv) híven valóban tömör és egyszerű képeket fest le, s frappáns, egyértelmű válaszokat, iránymutatásokat ad a felvetett kérdésekre, megidézett problémakörökre, így a magyar szervezet alkalmasnak tartja arra is, hogy újonc aktivistáinknak bevezetőül szolgáljon. Á. (a magyar csoport terepmunkám alatti központi figurája) megfogalmazása szerint, „ha hozzánk jön valaki az Identitás Generációba, ez az első könyv, amit odaadunk neki”. Az újjobboldali metapolitikájának felvázolását az európai kultúra és társadalmak hanyatlásának (kétségkívül klasszikusnak) mondható képével indítja. Ez a gondolat természetesen nem újkeletű: az újjobboldali gondolatok egyik előképeként (rendkívül leegyszerűsítve) Oswald Spengler *A Nyugat alkonya* című monumentális műve is felfogható. [Spengler besorolásáról, nézeteinek és mai szerepének sokféleségéről David Engels is ír, a szerzőt, ha nem is pusztán saját művei okán, de

hatása és újjobboldali körökben való ismertsége, használata miatt beilleszti a radikális jobboldalra ható klasszikus gondolkodók körébe (lásd Engels 2019:3–21).] Friberg álláspontja az, hogy az európai romlás ellen adott ellenlépések legtöbb esetben pusztán a tüneteket azonosítják, azokra reagálnak, s nem e tünetek mögött meghúzódó mélyebb okokat vizsgálják.

A metapolitika fribergi, tömör definíciója a következőképpen szól: „A metapolitika, egyszerűen fogalmazva, az emberek gondolatainak, világképének és azoknak a fogalmaknak a befolyásolásáról és formálásáról szól, amelyeket a körülvevő világ megértésére és meghatározására használnak”² (Friberg 2015:28). A tágan értelmezett „kultúra” terei meghódításának az elsőségét a politikai győzelemhez, s az előbbi szükségszerűségét az utóbbi eléréséhez, Antonio Gramsci gondolatai nyomán taglalja. (Gramsci neve, baloldalisága, de teóriájának igaza és felhasználhatósága a magyar csoport beszélgetéseiben is felmerült.) A kultúra terében zajló küzdelem gyakorlatias, példákkal illusztrált kötete például a franciaországi identitárius kiadó által publikált identitárius ABC, amelyben gondolkodók, politikusok mellett zenekarok, stílusok, filmek, könyvek sorakoznak (Vardon-Raybaud 2011). Maga a kötet pedig több példányban elérhető volt a párizsi identitárius közösségi tér könyvespolcán, megvásárolható alaplíként. Az elemző externális pozíciójából szemlélve a metapolitika étikus meghatározása a következőképpen hangozhat: „a metapolitika a hétköznapi viták és ideológiai diskurzusok fölé emelkedik, és olyan életmóddá növi ki magát, amelyben a politikai és a nem-politikai közötti távolság olyannyira lecsökken, hogy minden politikaivá lesz”³ (Zúquete 2018:38). Minkenberg a baloldali módszerek átvételének gyakorlatát, szintén a külső, elemzői szemszögből nézve a következőképpen látja: „Az újjobboldal többé-kevésbé sikeresen kisajtítja a politikai ellenfeleinek, különösen az új baloldalt és az új társadalmi mozgalmaknak a stratégiáit és témáit. A »témameghatározás« e folyamata

egy kulturális háború, egy Kulturkampf von rechts vagy egy Gramscisme de droite létrehozását célozza, azzal a céllal, hogy a nyilvános vita fogalmait a homogén nemzet, az erős állam és a minden »idegen« diszkriminációjának jobboldali meghatározásaival töltsen meg”⁴ (Minkenberg 2000:179–180).

Az újjobboldali, identitárius eszmerendszer, gondolkör másik központi terminusa az etnopluralizmus fogalma. A rasszizmus, xenofóbia vádai, értékelések, kategorizációk ellenében a faj, a rassz, az etnikum vérségi felfogásával szemben az etnopluralizmus a kultúra elsőségét hangsúlyozza (lásd Bar-On 2013:148; Zúquete 2018:268). Egy adott közösség, például a nemzet szorosan a lokalitáshoz kötött, területiális felfogásával szemben az etnopluralizmus a kulturális azonosság, erőteljes hasonlóság kívánalmát helyezi középpontba (Sedgwick 2019:XVIII). Ideálja szerint minden etnikum, kulturális közösség a saját terében, saját homogén közösségében képes értelmes, prosperáló életet élni, az ezzel ellentétes folyamatok, heterogén társadalmak konfliktusokhoz, akár polgárháborúhoz vezethetnek.

Egy gyakorlati példán bemutatva az elképzelést, amikor Párizsban a 2019. március 15-i új-zélandi Christchurch mecsetjénél történt támadás után kérdeztem a La Nefben tartózkodók egy csoportját, annak ürügyén, hogy a hírek szerint a támadó európai identitárius csoportoknak is adományozott, s többek között az osztrák rendőrség is nyomozást indított az ügyben, ez utóbbi feltételezést természetesen nyomban elhessegették, az esetet pedig annak világos, egyértelmű illusztrációjaként értelmezték, hogy a multikulturalizmus nem működik, különböző kultúrák nem képesek egymás mellett békében élni.

Az etnopluralizmus fogalma az újjobboldalhoz sorolt szerzők (történjék e beosztás akár öndefiníálás alapján, akár külső tudományos vagy újságírói kategorizáció révén) műveiben értelemszerűen árnyalatnyi különbségekkel, eltérésekkel jelenik meg, s nem marad el a vitatás gesztusa és kritikai kommentálás sem. Alain de Benoist és Charles Champetier ezredfordulón írt *Kiáltvány az európai reneszánszért*

² Saját fordításom, az eredeti szöveg: „Metapolitics, simply put, is about affecting and shaping people's thoughts, worldviews, and the very concepts which they use to make sense of and define the world around them.”

³ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „metapolitics rise above mere debates and ideological discussions and grow into a way of life in which the distance between the political and the nonpolitical is narrowed to the point at which everything is political”.

⁴ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „The New Right more or less successfully appropriates the strategies and issues of its political opponents, specially the New Left and new social movements. This process of 'issue framing' aims at establishing a cultural war, a Kulturkampf von rechts, or a Gramscisme de droite, with the goal of filling terms of public debate with a right-wing definition of a homogeneous nation, a strong state and discrimination against all things 'foreign'.”

című munkájában, ha maga a kifejezés nem is szerepel, az adott helyzet kritikai szempontú elemzését és az írók által válságjelenségekként azonosított eseményekre, folyamatokra adandó kíváncsi válaszokat át- és átszövi a fentebb röviden meghatározott etnopluralizmus elvéhez köthető gondolatok sora. Benoist és Champetier a modernitást alapvetően meghatározó jelenségeket öt egymásra ható, egymásba kapcsolódó folyamatként írja le, amelyek az individualizáció, a „tömegesítés” (massification), a deszakralizáció, racionalizáció és az univerzalizáció (Benoist – Champetier 2012:10). A felfestett képből következik a szerzőpáros gondolatrendszerében az az értékelés, amely szerint a modernitás észszerű cselekvést feltételező emberképéből, a racionális individuumok összességének ideájából vezethető le az, hogy az emberi diverzitás, a világ sokfélesége akadálynak vagy akár veszélyesnek is minősülhet. E globálisan működő, ideológiának tartott, ám ezen a szűkebb definíción túllépve világrendszerként is meghatározott jelenséget liberalizmusként írják le és jelölik ki legfőbb ellenségként.

A manifesztó második része taglalja a szerzők leírásait, diagnózisait az emberi lét alapvetőnek tekintett szféráiról és magáról az emberről s a világról, amelyben él. Ennek nyolcadik „A világ: pluriverzum” című fejezetében rögzítik, hogy a „A sokféleség benne rejlik az élet mozgásában, amely virágzik, ahogyan egyre összetettebbé válik”⁵ (Benoist – Champetier 2012:27), s ezzel összhangban kijelentik, hogy a modernitás folyamataival kritikus, az univerzalizáló globális liberalizmussal szembeszegülő, kiutat mutató újjobboldal a diverzitás és sokszínűség ünneplője és támogatója. A kiáltvány harmadik nagyobb egységében Benoist és Champetier meghatározzák az újjobboldal pozíciót, álláspontját különféle alapvetőként kategorizált ügyekben.

Második pontjukban, a „Rassizmus ellen: a különbözőség jogáért” címet viselő fejezetben a rasszizmus gyökerét a tudományos pozitivizmusban, a társadalmi evolucionizmusban azonosítják (a fajgyűlölet premodernsége, az előítéletek általános emberi vonásként való meghatározása mellett érveket „liberális mesének” minősítik) és kétféle lehetséges rasszizmus-ellenességet mutatnak fel. Az univerzalista antirasszizmus, állítja a szerzőpáros, éppen a rasszista gondolat következtetéseivel megegyező állításokhoz jut el, lényegében tagadják

a különbözőségeket és éppúgy homogenizáló, egységesítő szándékkal lépnek fel. Míg az újjobboldal elveihez illeszkedő, azokon alapuló antirasszista felfogás a differencializáló antirasszizmust elismeri és hangsúlyozza, hogy „Az emberi fajtak nem csökkenthető sokfélesége valóságos kincset jelent”⁶ (Benoist – Champetier 2012:33). A kizárás és az asszimiláció aktusai helyett a kiáltvány alkotói az általuk más csoporthoz tartozók „Másikként” való elismerését és a csoportok közötti párbeszédet javasolják mint az újjobboldali értékrend választását a problémakörre. A külső elemzői nézőpont azonban az etnopluralizmus koncepciójában is azonosíthatja a kizárás szándékát: „Az etnopluralizmus csak úgy tűnik, hogy pluralista és liberális; lényege a kultúrák és etnikumok politikailag kikényszerített elkülönítése földrajzi kritériumok szerint, egy globális apartheid létrehozása. Így az etnopluralizmus az újjobboldal ellenmodellje a multikulturalizmussal szemben, egy modernizált stratégia a bevándorlás és az integráció ellen”⁷ (Minkenberg 2000:180).

Guillaume Faye, szintén a francia újjobboldalhoz sorolt író (bár maga 1986-ban kilépett a mozgalomból, s annak egyik befolyásos, Benoist által fémjelzett szervezetéből, a GRECE⁸-ből) az *Archeofuturizmus: Európai víziók a katasztrófa utáni korról* című művében az etnopluralizmus rövid kritikáját is részletezi. A fogalom eredetinek vélt értelmét emeli ki, vagyis azt, hogy az emberek közötti különbségeket tisztelni kell, és minden népnek saját területén és saját etnokulturális határai között kell élnie. Ugyanakkor Faye úgy látja, hogy Benoist és Champetier az előbbi értelmezéseken (amelyekkel ő egyetértett) túllépve, bagatellizálta az általa katasztrófálisnak tartott bevándorlást Európába, és tulajdonképpen „megadták magukat” a népmozgásoknak és az ezt népszerűsítő „multikulturalista” nézőpontoknak (Faye 2010:33–37). Azaz Faye, kritikai megjegyzései alapján,

⁶ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „irreducible plurality of the human species constitutes a veritable treasure”.

⁷ Saját fordításom, eredeti szöveg: „Ethnopluralism only appears to be pluralist and liberal; its essence is a politically enforced segregation of cultures and ethnicities according to geographical criteria, a global apartheid. Thus, ethnopluralism is the New Right's counter-model to concepts of multiculturalism, a modernized strategy against immigration and integration.”

⁸ Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne / Research Group for the Study of European Civilisation / Kutatócsoport az európai civilizáció kutatásáért

⁵ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „Diversity is inherent in the very movement of life, which flourishes as it becomes more complex”.

túláságosan békülékenynek, behódolónak tartja az etnopluralizmus fogalmának szerinte megváltozott, megváltoztatott jelentését, kiemelve, hogy a politikai korrektség elveinek is igyekszik megfelelni. Bár Guillaume Faye 2019. március 6-án elhunyt, műveiben felvázolt vízióinak, gondolatainak hatását kiválóan illusztrálhatja Ico Maly digitális etnográfiai eszközökkel végzett kutatása, amelyben feltárja például az osztrák identitárius vezető, Martin Sellner és felesége, Britanny Sellner videóiban tetten érhető, faye-i ihletésű tartalmakat (Maly 2022).

Fentebb egy rövid példával illusztráltam, milyen módon reflektáltak a párizsi csoportban az etnopluralizmus fogalmára, annak (számukra) köznapni értelmezésére. E koncepció hasonlóképpen többször megjelenő eleme volt a budapesti csoport interpretációinak is, akik az imént vázlatosan taglalt vitát nem említve, de tulajdonképpen a faye-i olvasatot, illetve a faye-i olvasatban Benoist és Champetier „eredeti”, „megalkuvásmentes” etnopluralizmus meghatározását alkalmazták. Azaz, erőteljesen visszautasították az őket „rasszistaként” megjelenítő, kategorizáló értékeléseket, illetve gúnyolódtak is ezeken a számukra leegyszerűsítő, ellenséggépző megszólalásokon, s emellett érveltek, hogy ők az etnopluralizmus gondolatát valló, identitárius aktivistaként, e gondolat magyarországi képviselőiként nem sorolhatók be a rasszista gondolatokat is propagáló „klasszikus szélsőjobboldalhoz”. A rasszizmus politikai ellenséggépző ereje mellett érvel Daniel Friberg is *Az igazi jobboldal visszatér: Egy kézikönyv az igazi ellenzék számára* című jobboldali, újjobboldali enciklopédiaként is leírható művében, a fogalmat a „tömeges migrációt” kritizálók elleni fegyverként értelmezve (Friberg 2015:100–101).

Példaként, magyarázatként többször hallottam azt az érvelést a budapesti mozgalom vezetőjétől, akár érdeklődő potenciális vagy a csoportba belépett új tag(ok)hoz szólva, hogy az etnopluralizmus a gyakorlatban azt jelenti számukra, hogy nincsen semmiféle probléma azzal, ha valaki, valamely afrikai országban saját népe szokásait, hagyományait, életmódját éli és követi. Sőt, ez éppen megfelel az etnopluralizmus gondolatának, és nagyon helyesen cselekszi ezt, ahelyett, hogy valamiféle (a mozgalom elvei alapján káros) „globális trendhez” kapcsolódna. Ebben az értelmezésben a problémát vagy – talán még élesebben érzékeltetve az identitáriusok által feltételezett tétjét a kérdésnek – a veszélyt az jelentheti, ha valamely etnikum tagjai tömegével elindulnak és egy más etnikumú, más kultúrájú

területre érkeznek, s az ottani gyökeresen más történelmi tapasztalatokkal, eltérő tradíciókkal, cselekvési módokkal, kinézettel bíró közösség területén letelepsznek és megváltoztatják, átalakítják az adott ország struktúráit, az ott élők „eredeti” „hagyományos” életét.

Az etnopluralizmus fogalmának a francia újjobboldalhoz sorolt gondolkodók, szerzők meghatározás-kísérleteiből s a budapesti és párizsi csoport olvasataiból is látható, hogy e gondolat szorosan összekapcsolódik a „migráció”, a „bevándorlás” képeivel és az identitárius világgépben az ezekből tulajdonképpen automatikusan következő konfliktusokból, az „öshonos nép(ek)et” veszélyeztető szokásokból, fizikai agressziókból álló képzetekkel. Így az identitárius ideológiák vázlatos ismertetéséből nehezen indokolható volna a migrációról alkotott vélemények, megítélések rendszerének rövid bemutatása, kiváltképp, hogy a kutatott mozgalmak maguk is egyik fő témájukként jelölték meg e kérdéskört. Különféle, szimbólumként és szimbolikus cselekvésként is értelmezhető tárgyak sora (matricák, pólók, molinók), elnevezések (Végvár), mindennapi, csoporton belüli szokások (hangsúlyozottan disznóhús felszolgálása a közösségi térben) és több megmozdulás, akció, performansz, demonstráció példázzák a kérdéskör fontosságát.

Benoist és Champetier kiáltványában a migráció bemutatásakor is egyfajta egyensúlyozásként is leírható értelmezést láthat az olvasó, hasonlóképpen a rasszizmust taglaló és elutasító, etnopluralizmust propagáló érveléshez. „A bevándorlás ellen: a kooperáció mellett” pontban, a címben is jelzett dichotómia kifejtésében a szerzőpáros úgy érvel, hogy a „nyugati civilizáció” idealizálásától, népszerűsítésétől fűtött embertömegek, így az iparosodott társadalmak kiváltképpen, valójában cserélhető alkatrészként, áruként tekintenek az emberre, ezzel hangsúlyozva a „nyugat” felelősségét, s maguk is negatív hatásait élik meg e mozgásnak (Benoist – Champetier 2012:33–34). Ezen érvelés alapján az európai, „nyugati” országokba érkezők kiszakadnak szülőföldjük világából, saját kontextusukból és olyan országokba érkeznek, amelyek gazdasági eszközként tekintenek rájuk, míg a befogadó ország lakói szembesülnek társadalmi, városaik képeinek megváltozásával, a különböző konfliktusok kirombanásával. Ezzel szemben a manifesztó írói kooperációként karakterizálják az újjobboldali álláspontot, amely a „nyugat” és az általuk „harmadik világnak” nevezett országok összessége közötti együttműködést, segítséget foglalja magába. Az

általuk „jakobinus nemzetállamként” leírt országok állampolgársághoz való viszonyát individualistának, atomizálóknak tartják, amellyel szemben egy kommunárius, közösségelvű, az etnikulturális különbségeket inkorporáló modellt javasolnak.

Daniel Friberg enciklopédikus jellegű, újjobboldali – vagy ahogy ő fogalmaz: „igazi jobboldali” („real right”) –, alapvetőnek tartott eszméket taglaló könyvében leírja, hogy bizonyos elitcsoportok („baloldaliak”, „liberális jobboldaliak”) kettős beszédet alkalmaznak, amelynek egyik aspektusa a háborús uszítás és országok katonai megszállása, míg a másik oldalon az emberi jogok propagálása áll; a szerző értelmezése szerint mindkettő a „tömeges migrációt” segíti elő (Friberg 2015:41–42). Friberg az Európában európaiként való létezéssel szembeni agresszióként értelmezi mind az Európán belüli jelenségeket, mind a nem európai országokban történő katonai beavatkozásokat, és mindkét típusú „agresszió” leállítását szorgalmazza. Az újjobboldali, identitárius ellenségek fontossági sorrendjét, hierarchiáját tekintve jellemző, hogy Friberg gyakorta együtt használja a „tömeges bevándorlás” és a „szexuális szabadosság” vagy „szexuális devianciák” fogalmakat, amelyek így együttesen, összekapcsolódva mutatják az e mozgalmak által legnagyobbnak tartott veszélyeket.

Alan de Benoist a *Nézőpontok a jobboldalról* című háromkötetes művében, amelyben az általa vágyott és épített újjobboldali gondolkodás alapjait kísérli meg összefoglalni és az ellentétes világmagyarázatokat megvitatni, igen sokféle eszmerendszer, tudományos diszciplína, vallás témái kavarnak, ám az iszlámról kevés szó esik, az is főleg néhány utalás formájában más vallások, például a zoroasztrianizmus és mazdaizmus elemzésekor (Benoist 2017:85). Guillaume Faye több, címeikben is kifejező kötetben taglalja az Európát fenyegető „megszállás”, „hódítás”, „iszlamizáció”, „etnikai polgárháború” vagy „faji polgárháború” katasztrofális vízióit. Az *Etnikai apokalipszis: Közelgő európai polgárháború*, az *Európa gyarmatosítása*, a *Háború nyitánya: a közelgő összeomlás krónikája*, a fentiekben már idézett *Archeofuturizmus: Európai víziók a katasztrófa utáni korról*, a *Miért harcolunk: Katasztrófák konvergenciája* című kötetek egyértelműen jelzik a szerző jövőképét, valamint a bekövetkező események katasztrofális és tragikus jellegét. Ez utóbbi kötetet méltatta Jared Taylor is az 1990 óta megjelenő „Amerikai Reneszánsz” folyóiratban, aki a „fehér identitarizmus” egyik egyesült államokbeli teoretikusa és az európai újjobboldali és identitárius

pártokkal, mozgalmakkal, gondolkodókkal kötendő szoros kapcsolat, szövetségesség propagálója.⁹

Faye az „etnikai kérdést” tabunak tartja, számára éppen e tabusítás jelzi, hogy központi kérdésről van szó, amit a „bevándorlaspárti elitek” („immigrationists”) diskurzusa hallgat és hallgattat el, illetve fordítja pozitívvá, kíváncsossá, Franciaország történelmének különböző eseményeit akként értelmezve, hogy az ország vagy történelmi elődei mindig is különféle etnikai csoportok olvasztótégelyeként funkcionáltak (Faye 2010:157–160). Ezzel a narratívával szemben a faye-i gondolkodás egyik sarokköve, hogy a „modern” népmozgásokkal „idegen”, s a katasztrofális jövőképek potenciális okozójaként kulcsfontosságú szerepű, iszlám vallású bevándorlók jelennek meg az európai térben, szemben a történelmi mozgásokkal, amikor jellemzően „közeli rokonok” (kelták, germánok, szlávok, rómaiak, egyéb európainak tekintett etnikumok) jelentek meg a franciának tartott területeken.

Ebből az érvelésből következően, de a budapesti és párizsi terepmunkák során kutatott csoportok émius értelmezései szerint is szervesen összefonódó „bevándorlás” és „iszlám kérdés” vizsgálatát érdemes lehet együttesen, egymáshoz illeszkedő módon végezni. Faye, Samuel P. Huntington „civilizációk összecsapása” koncepciójából kiindulva, az egyik alapvető konfliktusként az „iszlámmal való globális konfrontációt” jelöli meg (a francia nyelven 2004-ben kiadott kötetében). Értékelése szerint ez tehát nem csupán európai ügy, hanem – utalva a 2001. szeptember 11-i terrortámadások tapasztalataira – világméretű összecsapás (Faye 2012:46). (További említett konfliktusos gócpontok az Amerikai Egyesült Államok és Kína közötti háború lehetősége, a feszült India–Pakisztán viszony és a közkeleti helyzet instabilitása.) A Világkereskedelmi Központ tornyainak lerombolásával Faye szerint a klasszikus terrorizmus akcióit, támadásait, amelyek egy-két száz ember meggyilkolásával jártak, a „neoterrorizmus” új jelensége váltotta fel, amely képessé vált arra, hogy különféle technológiák fejlődésével, technikák újragondolásával, tömegméretekben tudjon pusztítani (Faye 2012:49–50).

Rögzíti, hogy az „iszlamofilek” meggyőződésével szemben a „mérsékeltnek” tartott muszlimok nagy része egyetért a terrorcselekményeken keresztül folytatott harccal, és különböző imámok nyilatkozatainak citálásával érvel amellett, hogy Európa meghódítására készülnek, aminek legfőbb

⁹ Jared Taylor munkásságáról lásd bővebben: Nieli 2019:137–154.

eleme nem a terror, hanem az iszlám vallású tömegek beözönlésének stratégiája, a mecsetépítések és az ezekben terjesztett radikálisként megjelenített eszméken keresztül a hívek indoktrinációja, a „szent háború” és Európa elfoglalásának gondolati, vallási megalapozása (Faye 2012:57–66). Faye több művének egyik kulcseleme Európa és ezen belül Franciaország elfoglalásának, meghódításának, kolonizációjának fenyegető lehetősége és már megkezdődő folyamata, amelynek vonatkozásába az iszlám vallás és híveinek veszélyességét példák során át vezeti le, a konkrét fizikai agressziótól kezdve (terrorizmus, utcai támadások, úgynevezett no-go zónák létrejötte) a „nem európaiak” tömeges bevándorlásán és vallási radikalizálódásán át az élet mindennapi szféráiban megjelenő kérdésekig (mint például a kendő használata vagy az oktatásban való részvétel) (Faye 2016). Meggyező példák felmutatásával konstruálja meg Michael O'Meara is az európai kontinensre, emberekre, életformára alapvetően veszélyes iszlám és „iszlamisták” képét, hangsúlyozva a következőkben tárgyalt iszlám mint totalitárius eszmerendszer értékelést is (O'Meara 2013:89–91).

Helyzetleírásának, érvelésnek egyik (szintén több írásán keresztül húzódozó) szála, hogy az Amerikai Egyesült Államok érdekelt abban, hogy Európa államait meggyengítse, e tekintetben „a kolonizáció és iszlamizáció az USA érdekeit segíti”, és így, legalábbis ebben e két tömbként is felfogható alukulat céljai megegyeznek, egyfajta „iszlamo-amerikai paktumban” forrnak össze (Faye 2011:44). Ezen összefüggés meghatározásán és bemutatásán túl azonban, ha az „iszlamizálódás” és „amerikanizálódás” veszélyeinek rangsorolását kell elvégezni, Faye egyértelműen és határozottan az előbbi tartja az Európát fenyegető válságjelenségek közül a legdrámaibbnak, s a fő különbségnek azt látja, hogy bár az „amerikamánia” is káros, de a tömegmédiá produktumait el lehet kerülni, míg az „iszlám totalitarizmus” előtt nem lehet menekülni (Faye 2017:117–126; Faye 2021:19–22).

Michael O'Meara *Új kultúra, új jobboldal: Anti-liberalizmus a posztmodern Európában* című, az újjobboldali identitárius eszmék összefoglalását és szintetizálását megkísérlő művében az iszlamizálódás és amerikanizálódás összekapcsolódó viszonyának példaként hozza, hogy „Franciaország új iszlám kultúrája – la culture black-beur, néger kapucnis öltözékével, rapzenéjének kakofóniájával, nárcisztikus karakterstruktúrájával és Európa magaskultúrája iránti megvetésével – nagyrészt az

amerikai kulturális hatások terméke”¹⁰ (O'Meara 2013:210).

A párizsi identitárius mozgalomban Benoist-ról kérdezgetve a szervezet tagjait, hallottam egy neki tulajdonított, az előbbiekkal ellentétes állítást, amelynek kapcsán elhangzott, hogy „Benoist tényleg fontos a csapatnak, de azért van olyan szövege, ami problémás, például azzal, hogy inkább legyen mecset, mint pláza, nem érthetünk egyet”.

Mind a párizsi, mind a budapesti identitárius mozgalmakban erőteljesen hangsúlyozták az előzőekben teoretikai szempontból tárgyalt biztonságot, biztonságosságot és muszlim közösségek összekapcsolását, ám a két terepen – mondhatni természet-szerűen – voltak hangsúlybeli eltérések. A párizsi aktivisták számára a „veszélyes (de mindenképpen elzárkózó) idegenek” jelenléte valóságos, minden nap megélt tapasztalatként volt része valóságészlelésüknek és értelmezéseiknek. Egy nemrégiben a szervezethez csatlakozását fontolgató beszélgetőtársam éppen lakóhelyének (egy párizsi külváros) drasztikus megváltozását említette mint motivációt. A budapesti csoport beszélgetéseire rendre előkerült, hogy az ő feladatuk éppen annak megakadályozása, hogy a „nyugati városokban” tapasztalható, szerintük élehetetlen, már-már apokaliptikus állapotoktól megvédjék Magyarországot.

Az iszlám vallásban hívők (s konkretizálva a szunniták, köztük is főként a szalafisták) jellemző vonásai a faye-i karakterológiában a fentebb említett vonásokon túl (az erőszak különböző formáinak gyakorlása, a hódítás, „szent háború” vagy dzsihád vívása) a „primitíviség” (ez egy alfejezet címe is) ami nem pusztán a muszlimok sajátja, hanem vallásuk inherens része is ebben az értelmezésben. „Az iszlám spiritualitása mindig is a legszegényesebb és a legközépszerűbb volt az összes emberi vallás közül”¹¹ (Faye 2019:91). Éppen így – szól a további faye-i jellemzés – az iszlám valláshoz és kifejezetten a szalafista ághoz, ami e világmagyarázatban Európát és Franciaországot is fenyegeti, elválaszthatatlanul hozzátartozik a bűnözés, a kriminalitás elnézése, megbocsátása vagy akár biztatása is, ha a muszlim

¹⁰ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „France's new Islamic culture — la culture black-beur, with its Negro hoodlum attire, the cacophony of its rap music, its narcissistic character structure, and its contempt for Europe's high culture — is largely a product of American cultural influence”.

¹¹ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „the spirituality of Islam has always been the poorest and the most mediocre of all human religions”.

közösségen kívüli emberek a célpontjai. A szerző ennek alátámasztására nem csupán a Franciaországban muszlimok által elkövetett bűncselekményekre utal, hanem történeti magyarázatként felvillantja az iszlám vallást megalapító „beduin harcosok és fosztogatók” képét (Faye 2019:93).

Milyen válaszok adhatók, milyen jövőképek, potenciális forgatókönyvek rajzolhatók, milyen stratégiák vázolhatók egy ilyen, az újjáboldali gondolkodók és identitárius aktivisták értelmezésében az „európai kultúrát”, „életmódot” drámai módon fenyegető veszély ellen? Egyféle választ adhat a fejezet rész elején elemzett metapolitikai munkát, akciót alkalmazó, tehát a kultúra megváltoztatásának céljával fellépő cselekvések rendszere, vagyis az, hogy a befogadás mellett érvelő, „migránssimogató” eszmerendszerek propagálói ellen kell fellépni, demonstrációkkal, szimbolikus gesztusokkal, kiadványokkal, videókkal, matricákkal. Ezt kiegészítheti a fizikai önvédelem, ami éppen úgy bevezethető (legalábbis a párizsi csoport esetében) a különféle antifa csoportokként meghatározottakkal szemben, mint az „agresszív bevándorlókkal” szemben.

Ugyanakkor például a faye-i víziókból kiindulva (amelyeket nem feltétlenül osztanak a párizsi vagy budapesti csoportok tagjai, viszont érzékletesen szemléltetik a legborúlátóbb jóslatok, predikciók főbb attribútumait, fontos elemeit) az efféle cselekvések pusztán apróságok lehetnek, ha a felfestett jövőképet vizsgáljuk. Faye nézőpontjának egyik eszmei alapja, amikor a világ és Európa jövőbeli sorsának különféle verzióit, opcióit jósolja, hogy a káoszról, a pusztulásról, a már-már vallásos apokalipszis-képekhez hasonlító jövőverziókból épülhet fel egy új, összeomlás utáni „poszt-káosz” világ, idézve Nietzsche örök visszatérés koncepcióját is, amit a születés és halál, rombolás és építés ciklikusságát megjelenítő gondolatként értelmez (Faye 2012:186). Több művében rangsorolja a lehetséges forgatókönyveket súlyosságuk, a katasztrófálisság, az összeomlás mértéke alapján (az igen kifejező *Apokaliszisz szcenáriók* (*Apocalypse scenarios*), *Katasztrófa szcenáriók* (*Catastrophy Scenarios*), *Hogyan bontakozik ki a háború – Lehetőségek és előrejelzések* (*How the War Shall Unfold —Possibilities and Predictions*) és a semlegesebb hangulatú *Lehetséges szcenáriók* (*Possible scenarios*) fejezetcímek illusztrálhatják írójuk jövőre reflektáló, derülátóként nehezen kategorizálható attitűdjét), melyekben a „kisebbség” az „enyhébb” potenciális válságoktól halad a kiterjedt, globális összeomlásokig. E fenyegető, bár a faye-i világképben szükséges, az új utak, esélyek,

összességében a világ újjászületésének lehetőségét is megteremtő jövőképek közös eleme az erőszak burjánzása, az etnikai, vagy általa akár „faji” polgárháborúk is megjelenített összecsapások sora, a „neoterrorizmus” akár nukleáris csapásokat is bevető támadásai, vagyis a valósággá válható forgatókönyvek legextrémebb pontjai szükségszerűen együtt járnak a jelenlegi rend és akár a teljes civilizáció összeomlásával is.

Maga Faye ezeket tartaná kíváncsnak, azaz a status quo, a világrend, a technológiai adottságok totális pusztulását, hogy egy új rend alakulhasson, s például, egyik predikcióját alapul véve, neolitikumi vagy középkori életmódokat folytató közösségek jöjjenek létre, az összeroskadó államok romjain (Faye 2012:194–197). Ahogyan fentebb említettem, a kutatott mozgalmak tagjaitól efféle kidolgozott összeomlás-teóriákat nem hallottam, saját apokalipszis-verziójuk (legalábbis efféle, nem vallásos értelemben) nem volt, ugyanakkor, ha nem is a faye-i totális katasztrófát és civilizációs összeomlást idézve, de a kutatás alatti jelenük elemzésekor, értékelésekor felbukkantak az előbbiekkal párhuzamba állítható narratívák.

Mindkét csoport, értelemszerűen más tudásokból, tapasztalatokból következtetve, úgy látta, hogy a „nyugat” (értve ezalatt főként Nyugat-Európát) egyes pontjain, amelyeket legerősebben „sújt a muszlim tömegek beözönlése”, valóban katasztrófális állapotok uralkodnak. A párizsi csoport természetesen saját külvárosi (banlieu) tapasztalattal példálózott, míg a budapesti csoport különféle információkból (hírek, külföldi identitáriusok beszámolóit) konstruálta a „pusztuló nyugat” képét (amelynek a „hatvannyolcasok”, „progresszívek” sexualitással kapcsolatos ideológiai szintén hangsúlyos elemei voltak). A mozgalom saját szintjén végezhető személyes és csoportszintű cselekvéseken túl, a párizsi és budapesti szervezetek tagjainak is van egy alapvetően megegyező képe arról, hogy mi is volna a helyes makroszintű, azaz állami vagy akár európai léptékű megoldás.

Ezen a ponton már jobban közelíthető a faye-i (egyik) felvázolt verzióhoz az *Európa gyarmatosítása* kötet utolsó fejezetének címében feltett, a „Milyen lehetőségek vannak?” kérdésre adott egyik válaszlehetőség, ami a *Visszahódítás elve* (*The Principle of Reconquest*) és a *Reconquista forgatókönyv* (*The Reconquista Scenario*) alfejezetekben körvonalazódik. A szerző a különböző, bevándorlást kezelő főbb álláspontokat (időleges lassítás, integráció, asszimiláció, kibocsátó országok segítése) elvetendőnek

tartja, sőt értékelése szerint az illegálisan itt tartózkodók és bűncselekményeket elkövetők tömeges deportálása sem elegendő, pontosabban elkészt lépés Franciaország (és Európa) jelenlegi helyzetében. A reconquista forgatókönyv felvázolásakor Faye a különféle juttatások, de akár a munkalehetőségek megvonásával, a francia állampolgárság odaítélésének drasztikus megnehezítésével (a *jus sanguinis* alapján) kezdené a nem európai tömegek jelentette európai veszély kezelését, mely rendelkezések saját értelmezése alapján megfelelnek a főbb nemzetközi szerződéseknek, a nemzetközi jogrendnek (Faye 2016:457–459). Ám leszögezi, hogy történelmi változások a jogrendszert is befolyásolják, megváltoztatják, így egy „forradalmi kormányzatnak” olyan jogi szabályozásokat, alapvetéseket is meg kell változtatnia majd, amelyek az eddigi keretrendszerben megkérdőjelezhetetlenek, így az állampolgárság visszamenőleges hatályú visszavétele, az itt lévő bevándorlók visszatelepítése, a házassági szabályok felülvizsgálata. Jogról alkotott elképzelését ebben a kontextusban talán a következő rövid idézet szemlélteti a legjobban, amelyet Faye Carl Schmitt-től eredeztet, és megjegyzi, hogy Charles De Gaulle is ezt a nézetet osztotta: „a legitimitásnak elsőbbséget kell élveznie a törvényességgel szemben”¹² (Faye 2016:459).

A francia identitáriusok saját kiadású, *30 intézkedés a remigráció és az identitás politikájáért* (*30 Mesures pour une politique d'identité et de remigration*) című könyvében, ha nem is a faye-i megoldásjavaslatok teljes körű átvételét, de az általa idézett konkrét javaslatok közül is láthatunk néhányat (bár Faye ezek némelyikét már hiábavaló és késedelmes lépésként ítélné meg), s ezen túl a mű szellemisége, a benne megfogalmazott célok is azonosak. Noha „Az Identitáriusok” (*Les Identitaires*) szerzői megjelöléssel kiadott kötetben egyébként sem rá, sem más újjobboldalhoz, identitárius gondolkodókhoz sorolt szerzők műveire nem hivatkoznak. Ahhoz, hogy a „remigráció” vagy „reconquista” kívánatos folyamatát elindítsák, fenntartsák és sikerre vigyék, az identitárius írók is idézik a *jus soli* elvének problematikuságát, ami az ő meghatározásuk szerint azt jelenti, hogy egy adott ország területén született személy állampolgárságot kap, függetlenül attól, hogy szülei milyen nemzetiségűek (*Les Identitaires* 2017:14). E megközelítés helyett a szerzők az állampolgárság és az identitás összekapcsolásának elvét tartják működő

alapvetésnek, aminek kifejezésére és a bevándorlás megállítására, visszafordítására a könyvbeli harminc pontban összeszedett intézkedésterveket, kívánatos lépéseket ajánlják.

E javaslatok legtöbbje jogszabályváltoztatások sorával teremtené olyan jogi kontextust és gyökeresen átalakított léthelyzeteket, amelyek szándékaik szerint vagy megakadályoznák az országba való belépést, vagy egyszerűsíténné a kitoloncolást, végül élehetlenné tennék (főként „muszlim bevándorlók” számára). Efféle lehetséges és identitárius szempontból kívánatos intézkedések lennének a családgyesítések leállításai – amelyek az „invázió trójai falovaként” (*Les Identitaires* 2017:21) működnek szerintük –, a bűncselekmények elkövetőinek deportálása és a már priusszal rendelkezők kitiltása, s az állampolgárságuk visszavonásának lehetővé tétele, az illegálisan Franciaországban tartózkodókat foglalkoztatók büntetése, és a menekültekkel foglalkozó, őket támogató szervezetek és mondanivalójuk betiltása és szankcionálása. Másik központi pillére e tervzetnek a különféle szociális ellátások drasztikus csökkentése vagy leállítása a „nem európaiak” számára, s több, a vallás és kultúra szféráját megcélzó javaslattal – mint a halál étkezés megszüntetése az iskolákban, a kendőviselés betiltása, a szélsőségesnek tartott imámok kitiltása stb. – a Franciaországban „bevándorlóként” létezés ellehetetlenítése.

A kötetben megfogalmazott harminc pont, azok üzenete, a deklarált célok és az azokhoz rendelt megoldási javaslatok, lehetséges intézkedési tervek, a jövőben (egy identitáriusokhoz kapcsolódó, elképzeléseiket valló adminisztráció hatalomra kerülésekor) meghozandó döntések a francia Identitás Generáció szervezetek hivatalos programjának tekinthetők, hiszen a mozgalom kiadója, az *Éditions IDées* publikálta, előszavát az akkori országos vezető írta, a szerzőséget pedig szimbolikus értelemben az egész csoport vállalta („Az Identitáriusok” [*Les Identitaires*]). A párizsi mozgalom tagjainak kettős volt e névtelenségre, vagy más szemszögből nézve közösségi fellépésre, alkotásfelvállalásra adott magyarázata: egyfelől szerintük e gesztus hangsúlyosan kiemeli, hogy egységesen, csoportként jelennek meg, másfelől néhányan az anonimitás dilemmájának felbukkanásakor a szervezethez tartozás kockázatait, a nyilvános felvállalás veszélyeit idézték. E példa emlegetésekor azok többsége, akiknek felvettem a könyv és a közösségi szerzőség kérdését, az első verziót mondták nekem, míg a második lehetőség inkább asszociációként merül fel, olyan

¹² Saját fordításom, az eredeti szöveg: „legitimacy must take precedence over legality”.

eshetőségeként, amelyet a francia és saját megélésük szerint még inkább a párizsi ellenséges környezetben szükség lehet kivédeni.

A budapesti Identitás Generáció csoportnak efféle írott kiadványa, manifesztója a szervezet kutatásának időszakában nem volt, ugyanakkor a francia testvérmozgalmaik alkotta könyv pontjait, iránymutatásait, vágyott rendelkezéseit maguk is akár pontosan megismételték, akár hasonló ötleteket osztottak meg velem, bár e kötetet nem ismerték, nem olvasták. A magyarországi, fővárosi csoport muszlimokról, „nem európai bevándorlókról” konstruált képét legpontosabban talán a megelőzés és a védelem kulcsszavakkal lehetne röviden összefoglalni. (Itt érdemes lehet felidézni a mozgalom közösségi terének nevét, a Végvárat, s annak lehetséges jelentéstartalmait között a defenzív jelleget.) Azt az állításukat, hogy Magyarországon nincs „olyan tragikus helyzet, mint nyugaton”, a legtöbb esetben azzal egészítették ki, hogy éppen ennek a békés és védett helyzetnek a fenntartását, megőrzését akarják segíteni a kultúrát célzó, metapolitikai akcióikkal, mozgalmuk építésével, vidéki szervezetek létrehozásával. A déli határkerítés felépítését határozottan támogatták, és szorgalmazták egy keleti határzár felhúzását is, mert értékelésük szerint erre a szakaszra helyeződött át az „illegális bevándorlók” útvonala. Amikor a hírek a déli határsávnál történt valamely konfliktusról szóltak, vagy gyülekező „bevándorló csoportokról” hallottak, akkor többektől megjelent az „oda kéne csapni”, „tűzparancs is kéne” konfrontatív álláspont. S ezzel párhuzamosan állandóan fölbukkanó diskurzuselem a „migránsokat” védő politikusok és nem kormányzati szervezetek kárhoztatása.

E rendészeti, határvédelmi javaslatok, vagy akár követelések, értelemszerűen a makroszintű politikai döntések szférájába tartoznak és azóta sem valósultak meg. Ám milyen egyéni döntéseket, individuálisan vagy saját kisebb csoportjukkal is végrehajtható cselekvéseket, gesztusokat kínáltak maguk számára és a velük egyetértőknek az „iszlám jelentette veszély” ellenében, amelyek itt Magyarországon is megcselekedhetők? Az egyik ilyen individuális szinten is gyakorolható cselekvési (vagy talán pontosabb a nem-cselekvési) ötlet a budapesti gyároszók bojkottja volt, mivel érvelésük szerint a különböző nemzetiségű, de mégiscsak muszlimok által üzemeltetett étkezdék a befolyó összegek egy részét valamelyik magyarországi muszlim egyháznak továbbítják, akik pedig ebből a pénzből folytathatják (a csoport szerint) káros tevékenységüket,

térítésüket, befolyásolásukat. Ezen érvrendszerből következően minden egyes gyáros szendvics vagy kebabozóban vásárolt étel az iszlám hit terjesztését, propagálását segíti, ezért ennek elutasítása apró, de fontos gesztus, s a budapesti mozgalom vezetője azt is javasolta, hogy ezek helyett görög étkezdékbe járjon az, aki hasonló ételekre vágyna.

Az evés, az étel és az étrend szimbólumként, politikai szimbólumként való értelmezését a fent említett francia identitárius kiadvány több pontja érinti. A halál étrend iskolai betiltására már utaltam, de megjelenik egy sokkal inkább elvi állásfoglalásként interpretálható javaslat is a 28. pont címében: „*A francia kulináris identitás védelme*” (*Protection de l'identité culinaire française*), ami párhuzamba állítható a magyar csoport álláspontjával is. A mozgalom néhány alapembere megpróbálkozott egyfajta riport készítésével is a Fehérvári úti mecsetben egy nyitott eseményen, ám innen igen hamar kiküldték őket. A történet elmesélésekor egy hasonló akciót is terveztek, amikor szintén kamerákkal felszerelve tettek volna fel (szándékaik szerint) provokatív kérdéseket a nők helyzetéről, a terrorizmusról, a fizikai erőszakról.

Végezetül az újjobboldali és identitárius Európa-képek alapvető jellemzőit kísérlem vázolni, melyek a fejezetben említett témák, kérdéskörök egyfajta összegzését, metszéspontját is adhatják, hiszen mindegyik témakör, a metapolitikától az etnopluralizmuson keresztül az „iszlámkritikán” át a szexualitásig, valamiképpen Európáról is szólt, s magukat európaiként definiálók szóltak e kérdésekről, amelyek világnézetük, politikai cselekvéseik, jóslataik és javaslataik alapvető pontjait jelentik. Az Identitás Generáció franciaországi létrejötté, majd a különböző országbeli mozgalmak európai hálózatának kiépülése is szervesen kapcsolódik az „európai identitás” létrehozásának szándékához, annak vágyott megteremtéséhez.

A fejezetben tárgyalt szerzők közül Benoist nézőpontja történésziként is jellemezhető, a GRECE egyik alapítójaként deklarált célja volt az európai civilizáció vizsgálata, az erről összegyűjtött tudások rendszerezése és bemutatása. Nagyléptékűnek tekinthető szemléletmódja eddig idézett munkáiból is kitűnhet, *Nézőpontok a jobboldalról* című háromkötetes munkájának összes része, különböző szempontok alapján, főként Európával, az európaisággal, az Európából származtatott gondolatrendszerekkel összefüggő kérdésköröket taglal, kezdve az első, *Alapok és örökség* (*Foundations and Heritage*) alcímű kötet történeti vizsgálódásaival, etruszk,

kelta, viking, hellén világok bemutatásával, majd folytatva a filozófiai és különféle tudományos diszciplínák (biológia, etológia, pszichológia, pedagógia) áttekintésével. A második, *Rendszerek és viták* (*Systems and Debates*) alcímű kötetben politikai ideológiák és saját szempontjai szerint fontosnak ítélt gondolkodók (többek között Tocqueville, Renan, Gobineau, Sorel) szerepét, elméleteit elemzi, majd a nagy vitákként interpretált kérdéseket, mint a vallás szerepe, a nők helyzete, fogyasztás, fogyasztói társadalom, eutanázia, technológia stb. mutatja be. Harmadik kötetében, a *Viták és nézőpontok* (*Controversies and Viewpoints*) címűben egyfelől folytatja a kiemeltnek ítélt gondolkodók vizsgálatát, akár vitatja, akár egyetértőleg idézi megállapításait (Koestler, Evola, Marcuse, Gramsci stb.), majd Franciaországot elemzi, művelődéstörténeti, de regionális szempontból is.

Történeti, őstörténeti érdeklődését jól példázza két másik, szűkebb témákra fókuszáló kötete, a *Rúnák és az írás eredete* (*Runes and the Origins of Writing*) és az *Indoeurópaiak: A haza nyomában* (*The Indo-Europeans: In Search of the Homeland*), melyekben a 19. és 20. század európai őstörténetét kutató archeológiai, lingvisztikai vizsgálódásait összegzi, és elmélkedik az írás eredetéről, a rúnák mágikus, rituális használatáról, vagy éppen az indeurópaiak származásának helyéről, régészeti és nyelvészeti teóriák probabilitásáról. Benoist ezen művei jól illusztálják azt, hogy milyen fontosságot tulajdonít az európai civilizációs identitás kialakításában vagy újraalakításában a múltnak és a történeti gyökereknek. Kiemelten hangsúlyozza a kereszténység előtti antikvitásról, sőt, annál is ősbibb időkről szóló tudások felelevenítését és megismerését.

Ez a történelmi nézőpont visszaköszön a már több pontjában is elemzett, Benoist és Champetier páros által írt manifestóban, bár a kiáltvány műfajából adódóan kétségkívül rövidebb, tömörebb formában, mint az előbbi művekben. Az etikát és moralitást taglaló pontban pozitív felhanggal jelenik meg Arisztotelész erénytana, míg Kantot kárhozza, akinek (e nézőpontból) a gondolatrendszerére épül az emberi jogok eszméje, amelyet a szerzőpáros „nyugati etnocentrizmusnak” tart, és amellyel szemben az írók a társadalmi élet pluralitását, sokféleségét favorizálják, Nietzsche nyomán az apollói és dionüszoszi formák elfogadását. Hasonló logika alapján kritizálják egy univerzális világrend kiépülését és érvelnek a „pluriverzum” megközelítés mellett, ismét a sokféleséget hangsúlyozva. A szilárd és világos identitások kialakításának és megőrzésének

szükségességét kiemelve leírják azt a modellt, amelyet kutatót közösségeim is hangsúlyoztak: „[...] az ember egyszerre lehet szomszédságának, városának, régiójának, nemzetének és Európának a polgára, a szuverenitás egyes szintjeire ruházott hatalom természetétől függően”¹³ (Benoist – Champetier 2012:31).

A föderális Európát javasoló pontban összegzik, miért elvetendő az egyéb Európa-koncepciók, s miért vált problematikus a nemzetállami forma, amelynek előzményeként az abszolút monarchiát és az ellene kitört „jakobinus forradalmiságot” határozzák meg. „A nemzetállam már túl nagy, hogy megoldja a kisebb problémákat, és túl kicsi, hogy választ adjon a nagyokra”¹⁴ (Benoist – Champetier 2012:37). A szerzők szerint a centralizált, technokratikus, szuverenitást eltörlő Európa helyett, a békét nehezen fenntartó Nemzetek Európaja kép, illetve egy európai nemzetállam létrehozása helyett a kontinenst föderatív alapon kell újjászervezni: „Európának (Nyugat, Közép és Kelet) alulról felfelé kell újjászerveznie magát, szoros kontinentális társulásban Oroszországgal”¹⁵ (Benoist – Champetier 2012:38). (Érdemes észben tartani, hogy a kiáltvány eredeti, francia fogalmazványa 1999-ben jelent meg.)

Hasonló Faye katasztrófák, összeomlások, apokalipszisek utáni új, kívánt világról alkotott felfogása is (amely idézi, hivatkozza Benoist koncepcióját): az „igazi” európai birodalom kialakítása a cél, amelynek a gyengeként, de mégis elnyomóként jellemzett Európai Unió az előfutára, annak összeomlásából nőhet ki az új rend. S hogy mi történe a birodalmi Európában a nemzetállamokkal, a nemzetállami eszmével a faye-i gondolkodásban, jól szemlélteti Franciaország felvázolt jövője. A forradalomból kinövő, elavult, Párizs központú francia állam helyébe „Gallia” léphetne, egyfajta visszatérésként a múltba, és a különböző régiók szabadon és saját lokális identitásaikat megélve létezhetnének

¹³ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „[...] one can be, at one and the same time, a citizen of one’s neighbourhood, city, region, nation, and of Europe, according to the nature of power devolved to each of these levels of sovereignty.”

¹⁴ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „the nation-state is now too big to manage little problems and too small to address big ones”.

¹⁵ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „Europe (Western, Central, and Eastern) must reorganise itself from the bottom up, in close continental association with Russia.”

az új, közös, európai birodalomban. Mely államalakulat, Faye megnevezése szerint, az Európai Egyesült Államok, amely a regionalizációra építve, erős lokális szabadságokat és autonómiát biztosítva mégis egységesen léphetne fel, a világ történeseit alakító és nem azokat elszenvető entitásként. Akár mottóként is értelmezhető állítása alapján: „Különbözőek, de egységesek: egységben kitartunk, megosztva elbukunk”¹⁶ (Faye 2010:171).

Az európai államok és Oroszország jövőbeli kapcsolatának ábrázolásakor Faye továbblép a Benoist és Champetier fogalmazta manifestóban írtaktól, és „Eurosibéria” megalkotására biztat, kiemelve, hogy a legnehezebben megvalósítható, leginkább ambiciózusnak tűnő tervet kell hangoztatni, annak megvalósítására célszerű törekedni, a közös leszármaszás, kultúra és tradíciók okán „Eurosibéria” megvalósítása lenne a római vagy kínai birodalmak megalapításainak fontosságával, hatásával felérő tett. „Pillantás a holnapra: Breszt kikötőjétől Port Arthurig, az Északi-sarkvidék befagyott szigeteitől Kréta győztes napjáig, a mezőktől a sztyeppékig és a fjordoktól a maquis-ig, száz szabad és egyesült nemzet, újra csoportosulva, hogy birodalmat alkossanak, talán megnyerik maguknak azt, amit Tacitus a Föld Királyságának, az Orbis Terrae Regnumnak nevezett”¹⁷ (Faye 2010:174).

E koncepcióra, az Oroszországgal kötendő szorosabb kapcsolatra reflektált Á., a magyar csoport egyik vezetője, leginkább kritikaiként jellemezhető módon. Véleménye szerint Oroszország nem csupán az európai tradíciókat, felfogásmódokat hozná egy Európával szorosabb szövetségi rendszerbe, hanem ázsiai, nem európai attitűdöket és értékrendet is, így a faye-i víziót elvetette, s kiemelte azt is, hogy Alexander Dugin eszméit sem kapcsolná hozzá az identitárius gondolatrendszerhez.¹⁸ Friberg a kézikönyvében, identitárius enciklopédiájában utal Fay „eurosibéria” koncepciójára. Ezt nem vitatja, pusztán leíró módon elmagyarázza, ugyanakkor

az „*Imperium Europa*” alfejezetből látható, hogy az itt is említett és elemzett újjobboldali gondolkodók Európa-képét tartja helyesnek. Elismerve a lokális, regionális, nemzeti identitások, kötődések és szerveződések fontosságát, ezeket elégtelennek tartja, s rögzíti, hogy a világban létező kihívások legyőzésére, uralására egy „egységes, független Európa a szükséges”¹⁹ (Friberg 2015:37). S ennek a jövőbeli államnak, az ő elképzelése alapján, pusztán politikai szerepet kell betöltenie, hatékony európai érdekérvényesítést a világ többi részével szemben, s nem lehet célja a „baloldaliak”, „progresszívek” által elképzelt „új ember” létrehozása, az emberi alaptermészet megváltoztatása.

A kutatott csoportok tagjai, mikor saját, Európáról alkotott képükről nyilatkoztak, nem szó szerint ismételték a fenti gondolatokat, azonban, ahogyan a többi fejezetben említett kérdéskörnél is látható volt, hasonló vagy akár megegyező ideákat osztottak meg velem, s értelemszerűen előfordult az is, hogy az imént leírtakkal ellentétes, azt vitató állítást fogalmaztak meg. Az Európai Unió kritikájaként abban, hogy egy túlbürokratizált, a nemzeti érdekeket figyelmen kívül hagyó és az identitáriusok szemében káros, veszélyes nézeteket propagáló, terjesztő intézményrendszerről van szó, mind a párizsi, mind a budapesti csoport tagjai egyetértettek. Az Európai Unió elhagyásának kérdése nem vetődött fel, a belülről javítás, a megreformálás célját jelölték ki, az „erős unió és erős Európa” kettősségét hangsúlyozták. Párizsban végighallgattam egy vitát Franciaország lehetséges kilépéséről (Frexitnek nevezték, utalva a brit kilépésre), a mellette szóló érvek fókuszba a mezőgazdaság nehéz helyzete, előnytelen pozíciója volt, a politikai, kulturális érveken kívül. Az Európai Unióban maradás oldalán érvelő pedig szintén a jövőbeli lehetséges változásra, megváltoztatásra utalt.

A tradíciók, az európai történelem fontossága látszódik az identitárius szimbólumválasztásokból, a görög és római antikvitásból átvett jelképek, a popkulturális térben megjelenő alkotások hatása a mozgalmakra, mind, ha nem is a benoist-i részletességgel, de az általa is lefektetett gondolati alapokon nyugszanak. A magyar csoport egyik vezetőjétől hallottam, hogy az európaiság az ő számára a görög-római és a zsidó-keresztény alapok összegzését, összeépülését jelenti. S a nemzeti ellentétek, különbségek, távolságok, nem tudások hiányát vagy gyengülését láthatjuk például abban, ahogyan a

¹⁶ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „Different but united: for united we stand, divided we fall.”

¹⁷ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „A view of tomorrow: from the harbour of Brest to Port Arthur, from our frozen islands in the Arctic to the victorious sun of Crete, from the fields to the steppe and from the fjords to the maquis, a hundred nations free and united, regrouped to form an empire, will perhaps be winning for themselves what Tacitus called the Kingdom of the Earth, Orbis Terrae Regnum.”

¹⁸ Dugin személyéről és filozófiájáról, Eurázsia eszméjéről lásd: Laurelle 2019:155–169.

¹⁹ Saját fordításom, az eredeti szöveg: „unified, independent Europe is necessary”.

francia csoport péntek esti gyűlésein gyakorta ír vagy skót zene szólt, vagy a Szent Patrik napi buli megszervezésében is. Megtudtam, hogy a skót és ír szabadságharcok, függetlenségi mozgalmak és ezen ellenállások képei számukra is példaként szolgálnak.

A közös európai küzdelem eszméjét és a generációs változásokat szimbolizáló kijelentésként is értelmezhető, amit E. a németországi identitárius szervezetnél tett látogatása után mondott: „lehet, hogy nagyapám meg a dédapám harcolt velük, de ez már mindegy, most közösen kell harcolnunk”. S éppen így utasították vissza a magyar csoportban azokat a kárhóztató minősítéseket és ítéleteket, amelyek mozgalmuk francia eredetét kritizálták, a franciáknak felróható történelmi sérelmeket emlegették. A túllépés gesztusa, annak kiemelése, hogy éppen azért van szükség új generációra a politikai térben, hogy új szövetségeket, új nézőpontokat tudjanak beemelni, alapvető állítása volt mindkét szervezetnek. Az imént vázolt Európa-kép alapján az identitárius csoportok is beilleszthetők a brubakeri „civilizacionizmus” vagy a zúquete-i „transznacionális nacionalizmus”, „nacionalista internacionálé” kategóriákba, azaz deklaráltan meghaladva, de nem elvetve a nemzeti perspektívát, egy (saját értelmezésük szerinti) európai civilizáción alapuló új politikai rendet akarnak teremteni, amiben saját szerepüket egyfajta előörsként láttatják (lásd Brubaker 2017; Zúquete 2015).

Összegzés

A fentiekben kísérletet tettem arra, hogy a terepmunkám során megismert két szervezetben hallottakat és tapasztaltakat összevessem az identitárius eszmerendszer alapjait képző újjobboldali teoretikusok alkotta világképbeli, értékrendbeli diskurzusokkal. Miként elemezték, értelmezték korábbi gondolkodók a saját nézőpontjukból, a különféle múltbeli és (az ő szempontjukból) jelenbeli eseményeket, folyamatokat, s miféle jövőképek, prognózisok születtek e politikai gondolkodás terében. S bár e tanulmányban az identitárius mozgalmak előképeiként megjeleníthető írók, politikai filozófusok, ideológusok gondolatai álltak az elemzés középpontjában, s a kutatott budapesti és párizsi szervezetekben hallott történetek, reflexiók ezeket kiegészítő vagy ezeket vitató epizódok, lezárásként mégis ez utóbbiak lényegességét hangsúlyoznám, azonosítva a kutatott csoportok számára legfontosabbakat.

Az identitárius mozgalmi lét és cselekvés egyik alapvetéseként meghatározható metapolitika

értelmezésében és gyakorlatában látható véleményem szerint a legteljesebb összhang, nem csupán a magyar és a francia fővárosban megismert aktivisták elképzelései és tettei alapján, hanem az idézett és vizsgált teoretikusok elméleti fejtegetéseivel egybevetve is. Mintha könyvből tanulták volna (ami több esetben igaz is volt), hogy miért is, miképpen is metapolitikai szerveződés az övék, miért fontosabb ezen a síkon a küzdelem folytatása, mint pusztán pártpolitikai síkon. Minden egyes rendezvényük, amely oktatási jellegű volt (egy politikai filozófiai beszélgetés például a magyar csoport esetében) vagy egy kirándulás a párizsi fiatalok között, mind a metapolitika síkján is értelmeződött, nem pusztán önmagában létezett.

Az etnopluralizmus, migráció, iszlám valláshoz való viszony önmagukban is hatalmas témáira figyelve, mindkét országbeli aktivisták elhelyezhetők a teoretikus elődök gondolatrendszereiben, hol egyikkel, hol másikkal szimpatizálva inkább, sokszor nem is feltétlenül alaposan ismerve minden szerzőt. Ezekben a kérdésekben sokkal erőteljesebbnek érződött narratíváik alapján a személyes élmények hatása, megbízhatónak ítélt ismerősök történetei és a különféle, szintén szavahihetőnek minősített online tartalmak. Tapasztalataim szerint nem Faye, de Benoist vagy más említett író véleményei voltak a meghatározóak, hanem a párizsi lakóként megélt negatív tapasztalatok és a magyaroként külföldön utazó fiatalok élményei, előítéletei. E szerzők művei nem kialakítottak egy világképet, hanem megerősíthettek egy már kialakult szemléletmódot, történeti, politikai érvekkel gazdagíthaták az aktivisták eszközkészletét.

Mindkét csoport számára elsődleges referencia-pontként szolgáltak a különböző történelmi párhuzamok, szimbólumok, melyek fontosságát a szövegben idézett gondolkodók írásaiból is leszűrhetjük. Párizs címerének festett változata a francia csoport közösségi terének falán, a magyar csoport hasonló helyiségének Végvár neve, az, hogy a francia mozgalom 2012-ben egy poitiers-i mecsetről lelógatott molinóval kezdődött, s minden Identitás Generáció mozgalomnak jelképe a lambda, ami az ókori görög Spártára utal, mind kiemelik a történelmi utalások és képek erőteljes szerepét és hatását. Jövőképek tekintetében korántsem ennyire egyértelmű a helyzet, a fentiekben taglalt, igen kidolgozott elméleti szcenáriókhoz képest a magyar és francia aktivisták távlati tervei, víziói kevésbé kiforrottak. Ugyanakkor általános érzületként megragadható a válság jelenvalóságának érzete, de akár egy feltételezhetően

bekövetkező összeomlás képe, megvalósulásának lehetőségessége is, amelyhez minden esetben kapcsolódott annak elháríthatósága is, feltéve, hogy e mozgalmak erőteljesen és sikeresen képesek végezni vállalt missziójukat, az európai identitás és civilizáció újragondolását és megmentését, a maguk eszközeivel.

Elemzésemben tehát kulcsfontosságú perspektíva volt, hogy milyen típusú összhangzatok vagy éppen eltérések jelennek meg, e klasszikusnak mondható szövegek és a kutatott aktivista csoportok interpretációi között. Reményeim szerint láthatóvá vált az elméletek és a különféle politikai gyakorlatok és vélemények közötti hangsúlyeltolódások, különbségek és olykor a hasonlóságok rendszere.

Felhasznált irodalom

- Bar-On, Tamir 2013 *Rethinking the French New Right: Alternatives to modernity*. Routledge, London.
- Benoist, Alain de 2017 *View from the Right: A Critical Anthology of Contemporary Ideas Volume I: Heritage and Foundations*. Arktos Media Ltd., London.
- Benoist, Alain de – Champetier, Charles 2012 *Manifesto for a European Renaissance*. Arktos Media Ltd., London.
- Brubaker, Rogers 2017 Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 40. 8:1191–1226.
- Engels, Davis 2019 Oswald Spengler and the Decline of the West. In Sedgwick, Mark ed. *Key Thinkers of the Radical Right*. Oxford University Press, Oxford. 3–21.
- Faye, Guillaume 2010 *Archeofuturism: European Visions of the Post-Catastrophic Age*. Arktos Media Ltd., London.
- Faye, Guillaume 2011 *Why We Fight: Manifesto of The European Resistance*. Arktos Media Ltd., London.
- Faye, Guillaume 2012 *Convergence of Catastrophes*. Arktos Media Ltd., London.
- Faye, Guillaume 2016 *The Colonisation of Europe*. Arktos Media Ltd., London.
- Faye, Guillaume 2019 *Ethnic apocalypse: The Coming European Civil War*. Arktos Media Ltd., London.
- Faye, Guillaume 2021 *Prelude to War: Chronicle of the Coming Catclysm*. Arktos Media Ltd., London.
- Friberg, Daniel 2015 *The Real Right Returns: A Handbook for the True Opposition*. Arktos Media Ltd., London.
- Geertz, Clifford 2001 Az ethosz, a világkép és a szent szimbólumok elemzése. In Geertz, Clifford *Az értelmezés hatalma*. Osiris Kiadó, Budapest. 7–26.
- Maly, Ico 2022 Guillaume Faye's legacy: the alt-right and Generation Identity. *Journal of Political Ideologies*, 28. 1: 35–61. DOI: 10.1080/13569317.2022.2045460.
- Minkenberg M. 2000 The renewal of the radical right: between modernity and antimodernity. *Government & Opposition*, 3. 5:170–188.
- Nieli, Russell 2019 Jared Taylor and White Identity. In Sedgwick, Mark ed. *Key Thinkers of the Radical Right*. Oxford University Press, Oxford. 137–154.
- O'Meara, Michael 2013 *New Culture, New Right: Anti-Liberalism in Postmodern Europe*. Arktos Media Ltd., London.
- Sedgwick, Mark 2019 Introduction. In uő. ed. *Key Thinkers of the Radical Right*. Oxford University Press, Oxford. XIII–XXVI.
- Vardon-Raybaud, Philippe 2011 Éléments pour une contre-culture identitaire. IDées, Nice.
- Zúquete, José Pedro (2015). The new frontlines of right-wing nationalism. *Journal of Political Ideologies*, 20. 1:69–85.
- Zúquete, José Pedro 2018 *The Identitarians: The Movement against Globalism and Islam in Europe*. University of Notre Dame Press, Notre Dame.